

MODELS FLEXIBLES DE FORMACIÓ: UNA RESPOSTA A LES NECESSTAT ACTUALS

EL FOMENT DE L'EMPRENEDORIA A LES UNIVERSITATS CATALANES. LA PERSPECTIVA DEL PROFESSORAT I ALUMNAT.

Un estudi de casos múltiples a Catalunya

- Prats París, Maria del Mar
Universitat de Barcelona
Didàctica i Organització Educativa, Facultat de Pedagogia
Passeig Vall d'Hebron, 171. 08035 Barcelona, Espanya
marprats@ub.edu

- Mentado Labao, Trinidad
Universitat de Barcelona
Didàctica i Organització Educativa, Facultat de Pedagogia
Passeig Vall d'Hebron, 171. 08035 Barcelona, Espanya
trini.mentado@ub.edu

- Arànega Español, Susanna
Universitat de Barcelona
Didàctica i Organització Educativa, Facultat de Pedagogia
Passeig Vall d'Hebron, 171. 08035 Barcelona, Espanya
saranga@ub.edu

1. RESUMEN: En aquesta comunicació presentem els resultats parcials d'una recerca qualitativa¹ coordinada per grup FODIP (Formació Docent i Innovació Pedagògica) de la Universitat de Barcelona, que comença a desenvolupar-se el curs 2012-13 i que seguirà durant els cursos 2013-14 i 2014-15. La recerca pretén identificar què s'està fent actualment a les universitats catalanes per fomentar l'emprenedoria, a través d'una anàlisi a diferents nivells, que engloba des de les pràctiques d'aula fins a les polítiques institucionals.

¹ Aquesta comunicació es basa en el projecte titulat "Emprenedoria i universitat. Diagnòstic, Bones Pràctiques i línies d'actuació en l'àmbit universitari català" finançat per la convocatòria RecerCaixa2012. Aquest projecte ha estat coordinat pel Dr. Francesc Imbernon i la Dra. Núria Serrat. L'equip d'investigadors participants ha estat: la Dra. Beatriz Jarauta, Dr. José Luis Medina, Dra. Mª Teresa Colén, Dra. Zoia Bozu, Dra. Susanna Arànega, Dra. Carolina Guzmán, Dra. Trinidad Mentado, Prof. Leyla Castro i Prof. Mar Prats. Comptem també amb la col·laboració de l'ARCE (Agrupació de Recerca en Ciències de l'Educació) de la Universitat de Barcelona.

MODELS FLEXIBLES DE FORMACIÓ: UNA RESPOSTA A LES NECESSTAT ACTUALS

2. **ABSTRACT:** In this paper we present partial results of a qualitative research coordinated by the research group FODIP (Teacher Training and Educational Innovation) of the University of Barcelona. This research began to be developed during the season 2012-13 and will continue in the seasons 2013-14 and 2014 -15. The aim of this research is to identify what the Catalan universities are doing to promote students' entrepreneurship. We are doing the analysis at different levels, from classroom practices to institutional policies.
3. **PALABRAS CLAVE:** Emprenedoria, Educació Superior, competències, Innovació, Estudi de cas / **KEYWORDS:** Entrepreneurship, Higher Education, Skills, Innovation, Case Study.

4. DESARROLLO:

La recerca que presentem és un estudi de casos múltiple de caràcter interpretatiu (Stake, 1999) que té els seus inicis durant el curs acadèmic 2012-13 i continuarà fins a finals del 2014. La finalitat de la recerca és identificar i analitzar què s'està fent actualment a les universitats catalanes per promoure l'emprenedoria dels estudiants. Entenent l'emprenedoria tant des de la seva vessant activa (crear i provocar canvis per un mateix) com la seva vessant més secundària (ajudar a fomentar i adaptar-se als canvis produïts per factors externs).

a) Objectius

Els objectius proposats en aquesta recerca són els següents:

- Analitzar els objectius estratègics i les línies de treball de les Universitats catalanes en relació al foment de l'emprenedoria.
- Identificar i analitzar accions, pràctiques i iniciatives (estructurals, funcionals, curriculars i pedagògiques) desenvolupades a les universitats catalanes per potenciar l'emprenedoria i l'auto-ocupació.

MODELS FLEXIBLES DE FORMACIÓ: UNA RESPOSTA A LES NECESSITAT ACTUALS

- Proposar línies d'actuació concretes que permetin dissenyar i impulsar plans específics d'acció per al foment de l'emprenedoria a les universitats.
- Idear i dissenyar accions que permetin augmentar les opcions reals d'auto-ocupació dels futurs professionals.

b) Descripció del treball

L'emprenedoria és un dels punts nuclears de l'Espai Europeu d'Educació Superior (Bolonya, 1999; Berlín 2003; Louvain, 2009) així també, la Comissió Europea en el "Programa Educació i Formació 2010" adverteix que uns dels reptes de les universitats és potenciar l'emprenedoria. Però per a nosaltres, no només és un repte que permet avançar cap a l'excel·lència universitària, sinó també una responsabilitat social de proporcionar una formació que faciliti la inserció al món professional actual i que permeti innovar creativament anticipant-se als nous reptes laborals canviants i de difícil predicció (Rodríguez Espinar i altres, 2010). Tot això amb l'objectiu de formar estudiants emprenedors, creatius i capaços de resoldre situacions complexes e incertes (Etzkowitz, 2004 i O'Shea et al. 2007).

En aquest marc, la recerca que mostrem fa una anàlisi a diferents nivells, que abraça des de les polítiques institucionals fins a les activitats d'aula, passant pels objectius estratègics, els plans d'estudi, plans docents fins arribar a les competències, perfils i actituds del professorat i alumnat. Podem dir, per tant, que fem una anàlisi tant a nivell micro com nivell macro.

Aquesta anàlisi s'enquadra en una investigació de caràcter qualitatiu, en la qual ens apropem a l'objecte d'estudi atenent als significats dels diferents informants claus de la recerca: vicerectors/es, caps d'estudis, professorat i alumnat. A través d'un estudi de casos múltiple interpretatiu (Stake, 1999) treballem amb una mostra de set universitats catalanes. En cada una d'aquestes set universitats hem escollit dues o tres facultats de diferents camps

MODELS FLEXIBLES DE FORMACIÓ: UNA RESPOSTA A LES NECESSITAT ACTUALS

científics per tal de que estiguin representades diferents àrees de coneixement. La mostra de la recerca és la següent:

Universitat	Facultats/Graus
UAB (Universitat Autònoma de Barcelona)	Traducció i interpretació
	Periodisme
UB (Universitat de Barcelona)	Belles arts
	Infermeria
	Física
	Geografia i Història
UdG (Universitat de Girona)	Educació Primària
UdL (Universitat de Lleida)	Enginyeria agrària
	Administració i Direcció d'Empreses
UPC (Universitat Politècnica de Catalunya)	Aeronàutica i Aeronavegació
	Informàtica
UPF (Universitat Pompeu Fabra)	Escola Superior de Disseny
	Dret

Taula 1: Universitats, Facultats/Graus que conformen la mostra de la recerca.

A partir de la revisió documental hem elaborat unes macrocategories, categories d'estudi i indicadors, que seran matisades en un procés deductiu/inductiu i amb les dades obtingudes en el treball de camp. La recollida d'informació es fa bàsicament seguint quatre estratègies: l'anàlisi documental de documents institucionals de les universitats que conformen la mostra (plans d'estudi, plans docents, plans estratègics, etc.), un qüestionari on-line dirigit a professorat i alumnat, unes entrevistes en profunditat a vicerectors/es i caps d'estudi i uns grups de discussió amb professorat i alumnat.

MODELS FLEXIBLES DE FORMACIÓ: UNA RESPOSTA A LES NECESSTAT ACTUALS

Tota la informació recopilada a través dels instruments esmentats actualment s'està analitzant i interpretant a través del mètode de Glaser i Strauss (1967) de *comparacions constants*. A més, per garantir la transparència, rigor, fiabilitat i credibilitat de la investigació, estem desenvolupant diferents estratègies com la triangulació de dades obtingudes a través de diverses fonts i instruments com la comprovació de les dades obtingudes i les nostres interpretacions amb els protagonistes, el desenvolupament de descripcions minucioses del procés que estem seguint, l'avaluació externa a través del peer-review i la reflexió, autocrítica i explicitació de les limitacions de la investigació.

c) Resultats i/o conclusions

En aquesta comunicació ens centrarem amb els resultats preliminars obtinguts a partir dels qüestionaris on-line dissenyats adhoc per a professorat i alumnat. I amb la triangulació obtinguda a través de grups de discussió i entrevistes a aquests col·lectius. Els qüestionaris, validats per experts prèviament a la seva aplicació, s'han enviat durant el primer semestre del curs 20013-2014 a professorat i l'alumnat de 4rt les facultats implicades en la recerca.

Més concretament, i tot i que en l'actualitat el projecte es troba en fase de recollida i anàlisi de dades, podem avançar alguns de les resultats provisionals:

– Respecte el professorat:

- La majoria de professorat és conscient de la importància de l'emprenedoria en el moment actual de crisi i reconeix que la universitat està posant eines per fomentar-la –vicerectories o comissionats projectes per potenciar l'emprenedoria, etc.. però desconeix al detall els recursos (econòmics, humans, materials, d'infraestructures...) sobre la formació emprenedora que hi ha a la seva universitat a disposició dels docents, així com les activitats que es realitzen i l'oferta formativa al respecte.
- Un alt percentatge de professorat creu necessari fomentar la transferència de coneixements, i molts tenir coneixements sobre la creació i funcionaments

MODELS FLEXIBLES DE FORMACIÓ: UNA RESPOSTA A LES NECESSITAT ACTUALS

d'empreses. Però sobretot, consideren necessari la creació d'una cultura o actitud emprenedora que orienti el treball que fa el professorat amb els seus alumnes cap a la recerca o la innovació.

- Consideren que a la universitat es valora poc l'emprenedoria com a competència bàsica dels estudiants, però que en canvi, la societat valora molt aquesta competència en els professionals.
- Consideren que, com a docents, haurien de tenir competències per al foment de l'emprenedoria com ara: capacitat per adaptar-se als canvis que presenta l'àmbit professional; capacitat de transformar les idees en activitats pràctiques dins un context social, cultural /o econòmic; habilitat per identificar oportunitats per a innovar; capacitat de gestió personal per afrontar el risc (econòmic, personal, professional i sociofamiliar); competències en TICs.; capacitat d'analitzar i enfocar els problemes i les solucions des d'una perspectiva interdisciplinària; capacitats de treballar de manera col·laborativa; capacitat per a liderar grups; capacitat per al treball autònom i capacitat per aprendre a aprendre al llarg de la vida.
- Consideren que entre les activitats docents que realitzen, les que més ajuden a desenvolupar la competència emprenedora a l'aula són: l'estudi de casos, l'aprenentatge orientat a projectes, conferències de professionals especialistes i recerca de dades i documentació.
- Afirmen que no hi ha un procés de seguiment i avaluació de la competència emprenedora dels estudiants al llarg del pla d'estudis.
- Consideren que podrien fomentar cursos que els ajudaren a integrar el foment la competència emprenedora dins de les seves assignatures, o haver-hi assignatures transversals en els graus.

MODELS FLEXIBLES DE FORMACIÓ: UNA RESPOSTA A LES NECESSITAT ACTUALS

- També hi ha d'altres que consideren que no és necessari una formació especial per transmetre coneixements que fomentin l'emprenedoria als estudiants. Aquests consideren que no és necessari tenir coneixements i/o competències en empenedoria per el seu àmbit de treball i que tampoc és la seva funció promoure-la.
 - Hem observat algunes diferències per àrees de coneixement: en algunes hi ha més quantitat de professors que no hi estan gens d'acord amb la foment de la empenedoria perquè considerem que amb això es va contra treball públic necessari per donar resposta a les necessitats de la ciutadania i del benestar comú. Aquí entra en conflicte el concepte d'emprenedoria, que moltes vegades, s'associa a promoure la competició sense límits ètics o a la creació d'empreses d'escàs valor social.
- Respecte l'alumnat:
- Una gran majoria desconeixen si a la seva universitat hi ha serveis de suport i/o acompanyament als estudiants que tinguin interès per l'emprenedoria i l'autoocupació. I reclamen durant la seva formació inicial informació i formació sobre recursos, eines i coneixements generals per la creació d'empreses. Volen tenir coneixements sobre gestió de recursos financers, habilitats per ser empenedor/a, coneixements sobre ajudes a l'emprenedor/a, recursos de l'Estat o de la Generalitat, com funcionen els préstecs dels bancs, sobre clientela, registre d'autònoms, sortides professionals, aspectes legals, lideratge, resiliència, saber buscar eines, etc.
 - Una gran majoria han abordat les sortides professionals de la seva titulació durant la carrera i han realitzat pràctiques en empreses. Ara bé, afirmen que en les diferents assignatures gairebé no han treballat competències en relació a l'emprenedoria i l'autoocupació.

MODELS FLEXIBLES DE FORMACIÓ: UNA RESPOSTA A LES NECESSITAT ACTUALS

- Assenyalen que allò que més han desenvolupat en relació a la competència emprenedora és el treball en equip i que les activitats que els han ajudat a evolucionar més la seva competència emprenedora són els casos pràctics i les conferències de professionals externs.
- La formació referida als temes de emprenedoria, segons els estudiants, podria estar com a una part d'una assignatura, com una optativa o com una assignatura obligatòria, en l'últim any de carrera o, fins i tot, després de la carrera com un tipus d'assessoria o curs de dos mesos.
- Els alumnes proposen altres eines per al foment de l'emprenedoria: les plataformes amb recursos actualitzats, l'establiment de la vinculació amb societats científiques o la creació d'un decàleg amb accions a fer i accions que no s'han de fer. En general reclamen una formació més pràctica i real, encaminada al desenvolupament de les capacitats que requereix la professió, així com apropar la universitat al món de l'empresa.

5. REFERENCIAS BIBLIOGRÁFICAS

Bager, T. (2011). "Entrepreneurship Education and new venture creation: a comprehensive approach", K. Hindle y K. Klyver (Eds.), *Handbook of research on new venture creation*, Edgar Elgar, Cheltenham, UK., pp. 299-315.

Barsony, J. (2003). "Towards the Entrepreneurial University". SEFI 2003 Conference – Global Engineer: Education and Training for Mobility.

Brew, A. (1995). *Directions in Staff Development*. Buckingham: The Society for Research into Higher Education and Open University Press.

MODELS FLEXIBLES DE FORMACIÓ: UNA RESPOSTA A LES NECESSITAT ACTUALS

Bojica, A. i Fuentes, M.M. (2008). “Entrepreneurship - Principios de un largo recorrido”. *Revista de la Agrupación Joven Iberoamericana de Contabilidad y Administración de Empresas*, 1, pp.1-10.

Currie, J. (2002). “Australian Universities as Enterprise Universities: Transformed Players on a Global Stage”. In: *Globalisation: What Issues are at Stake for Universities?*. Québec: Université Laval, Canada, 20 September.

Etzkowitz, H. (2004). "The evolution of entrepreneurial university". *International Journal of Technology and Globalisation*, Vol.1, no.1; pp.64-77.

Forner, A. i Latorre, A. (1996). *Diccionario terminológico de investigación educativa y psicopedagogía*. Barcelona: EUB.

Gibb, A.A. i Hannon, P. (2006) “Towards the Entrepreneurial University?”, *International Journal of Entrepreneurship Education*, Volume 4 pp. 73-110.

Glaser, B. i Strauss, A. (1967). *The discovery of grounded theory: strategies for qualitative research*. New York: Aldine Publishing Company.

Guerrero- Cano, M. (2008). “The Creation and Development of Entrepreneurial Universities in Spain. An Institutional Approach”. Doctoral Thesis Universitat Autònoma de Barcelona.